

УДК 378.147:377:6

Станіслав Ягунець,
аспірант кафедри педагогіки і
методики технологічної та
професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті проаналізовані педагогічні підходи, такі як діяльнісний, системний, кваліфікаційний, рефлексивно-креативний, які забезпечують цілісний погляд на процес формування проектно-технологічної компетентності майбутнього учителя технологій, передбачають активність студента в умовах конкретних педагогічних ситуацій. Крім того, у статті висвітлюються компоненти цих підходів, які суттєво впливають на формування світосприйняття, світогляду, на формування життєвої позиції особистості.

Ключові слова: педагогічний підхід, компонент, проектно-технологічна компетентність, професійна діяльність.

В статье проанализированы педагогические подходы, такие как деятельностный, системный, квалификационный, рефлексивно-креативный, которые обеспечивают целостный взгляд на процесс формирования проектно-технологической компетентности будущего учителя технологий, предусматривают активность студента в условиях конкретных педагогических ситуаций. Кроме того, в статье освещаются компоненты этих подходов, которые существенно влияют на формирование мировосприятия, мировоззрения, на формирование жизненной позиции личности.

Ключевые слова: педагогический подход, компонент, проектно-технологическая компетентность, профессиональная деятельность.

The article analyzes the pedagogical approaches, such as the activity, system, qualification, reflexive and creative that provide a holistic view of the process of forming design and technological competence of the future teachers of technology, provide the student activity in specific teaching situations, technological development of scientific style of thinking. In addition, the article highlights the components of these approaches, which have major influence on the formation of attitude, outlook, to shape attitudes of the individual.

Key words: pedagogical approach, component design and technological competence, professional activity.

Постановка проблеми. Швидке входження України в європейський та світовий простір характеризується запозиченням світових та європейських стандартів. Сьогодні формування освітніх цілей відбувається не на рівні держав, а на міждержавному, міжнаціональному рівнях, коли основні пріоритети й цілі проголошуються в міжнародних конвенціях та документах і є стратегічними орієнтирами міжнародної спільноти. Кожна держава формує свою освітню політику, спрямовану на інтеграцію у міжнародне співтовариство. Це спричинює необхідність перегляду й реформування системи освіти, оскільки вона не відповідає вимогам сучасного суспільства. Запровадження нових підходів до освітніх навчальних програм розпочалось, в основному, в 50-х роках ХХ століття, коли виникла необхідність не лише володіти знаннями, а й вміти використовувати їх на практиці. Одним з таких інноваційних підходів стало компетентісно орієнтоване навчання. Компетентісно орієнтоване навчання має результативно-цільову спрямованість. Перш за все воно пов'язане з опануванням знань, вмінь та навичок, спрямованих на здійснення певної діяльності. Тому виникає потреба обґрунтувати і класифікувати необхідні людині компетентності для гармонійної взаємодії з оточуючим світом. Компетентісно орієнтоване навчання стало новим і основним орієнтиром шкіл зарубіжжя і породило безліч дискусій не лише на національних, але й на міжнародних рівнях різних країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні десятиріччя характеризуються активним зверненням до проблеми цінностей в освіті. Аксиологічні пріоритети загальної освіти розкриваються в роботах М. Євтуха, Б. Коротяєва. Педагогічні цінності є умовою і результатом відповідної діяльності і мають різні рівні існування. Вони висвітлюються в дослідженнях К. Абульханової-Славської, В. Рибалки, М. Фіцули та ін. Дослідження В. Андрущенка, В. Кремня дають підстави в структурі проектно-технологічної компетентності як складової професійної компетентності учителя виокремити групи цінностей.

Мета статті: обґрунтування та визначення педагогічних підходів до формування проектно-технологічної компетентності майбутнього учителя технологій в процесі його професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Враховуючи специфіку підготовки учителя технологій, ми вважаємо, що основу моделі формування проектно-технологічної компетентності майбутнього учителя технологій складають наступні підходи: діяльнісний, аксіологічний, системний, контекстний, особистісно орієнтований, кваліфікаційний і рефлексивно-ціннісно-креативний підхід. Послідовно розглянемо кожний з зазначених підходів. Сутність аксіологічного підходу полягає в орієнтації професійної освіти на формування у студентів системи професійних, загальнолюдських цінностей, які визначають їх ставлення до оточуючого світу, своєї діяльності, до себе як людей і професіоналів. Саме цінності

перетворюють частини дійсності в об'єкти культури і виокремлюють цим самим з природи.

Групуючи цінності проектно-технологічної компетентності, ми опиралися на те, що вони повинні регулювати поведінку і діяльність; відбивати гуманістичні тенденції в науці; охоплювати об'єкт дослідження і способи його пізнання. Тому аксіологічний компонент проектно-технологічної компетентності може бути поданий пізнавальними, науково-етичними, естетичними, соціально-гуманістичними і професійно-педагогічними цінностями [1, с. 75].

Професійні цінності займають провідне місце в системі цінностей людини, тому їх формування є важливою умовою не тільки професійної педагогічної підготовки, але і становлення особистості в цілому. В основі будь-якого компоненту проектно-технологічної компетентності майбутнього учителя технологій лежать відповідні цінності. Формування проектно-технологічної компетентності майбутнього учителя передбачає вибір найбільш культуро відповідних, тобто найбільш цінних з особистісної і професійної педагогічної позиції засобів і способів діяльності [3, с. 180].

Сутність діяльнісного підходу полягає у взаємозв'язку і взаємодії змісту професійної освіти і змісту навчання студентів з пізнавальною і перетворюючою діяльністю. Виокремлення способу діяльності як одного з понять нашого дослідження спонукає нас звернутися до категорії «діяльність».

Глибинна сутність діяльнісного підходу до процесу формування проектно-технологічної компетентності фахівця полягає в тому, що він орієнтує не тільки на засвоєння звань, але і на способи цього засвоєння, на зразки і способи мислення і діяльності, на розвиток пізнавальних сил і творчого потенціалу людини. В межах діяльнісного підходу розвиток проектно-технологічної компетентності майбутнього учителя технологій не тільки не відокремлюється від удосконалення особистісних якостей, але і визначається ними.

В дослідженнях проблем професійної освіти діяльнісний підхід успішно використовували В. Стешенко, О. Торубара та ін. [3, с. 34].

Аналіз робіт В. Андрущенка, В. Лісового показав, що діяльнісний підхід знайшов своє втілення в концепції культури як творіння людини і в концепції людини як творця культури. Дотримуючись їх позиції і спираючись на дослідження В. Борисова і Є. Кулика, ми вважаємо, що діяльнісний підхід дозволяє:

1. Всебічно розглянути діалектику соціальної інтеграції і індивідуалізації молоді, уявивши цей процес як взаємодію, з одного боку, об'єктивних, зовнішніх факторів «соціального середовища», які дозволяють індивіду отримати ззовні соціальність, з іншого - як активність особистості в якій оптимізуються відносини і суперечності в системі

«суспільство-індивід», формується внутрішній духовний світ людини.

2. Вийти на рівень оптимальних умов, що гармонізують процеси соціальної інтеграції і індивідуалізації молоді в межах освітнього інституту.

Діяльнісний підхід забезпечує цілісний погляд на процес формування проектно-технологічної компетентності майбутнього учителя технологій. За таких умов знання не протиставляються умінням. І те і інше використовується для формування діяльності, що охоплює задану систему знань і забезпечує їх застосування в передбачених межах шляхом спеціального навчання прийомам використання в різних ситуаціях.

Входження в майбутню професійну діяльність передбачає інтеграцію студентом педагогічних цінностей, тому необхідно перш за все знайти шляхи засвоєння ним професійного педагогічного досвіду, тобто напрацювати такі форми занять, які б на практиці дозволяли б ознайомитися з діяльністю учителя технологій.

Отже, професійна діяльність майбутнього учителя, віддзеркалюючись в змісті підготовки, повинна породжувати передумови того, щоб студент міг отримати достатньо цілісне уявлення про структуру і зміст конкретних етапів цієї діяльності – від формулювання цілей до самоаналізу процесу і отриманих результатів.

На сучасному етапі розвитку системи освіти необхідними стають не лише знання, а знання про те, як здобувати, інтегрувати або створювати інформацію. Все це є результати діяльності, а діяльність – це розв'язання завдань. Зміщуючи акцент в освіті з засвоєння фактів (результатом чого є знання), на опанування способами взаємодії і перетворення світу, і природо відповідної і культуровідповідної діяльності (результатом чого будуть уміння), ми приходимо до усвідомлення необхідності змінити характер навчального процесу у вищому навчальному закладі і способи діяльності викладача і студента.

Паралельно з опануванням діяльності студент повинен формувати у себе систему цінностей, які схвалюються соціумом. Студент стає активним суб'єктом освітньої діяльності, а викладач перестає бути транслятором інформації. Його функціями стають: постановка завдань, організація діяльності студентів, управління цією діяльністю і експертиза отриманих результатів на предмет відповідності запланованим. Зміна функціоналу змінює соціальний статус викладача. Цю систему цілей і цінностей освіти називають діяльнісно-ціннісною парадигмою освіти.

Сутність контекстного підходу до професійної освіти, розробленого А.Вербицьким, полягає у здійсненні навчального процесу в контексті майбутньої професійної діяльності за допомогою відтворення в формах і методах навчальної діяльності реальних педагогічних зв'язків і відношень, розв'язання конкретних педагогічних задач [2, с. 138].

«Контекст» – лінгвістичний термін, згідно якого значення слова,

висловлювання визначається тим, до якої сенсової структури воно залучено. Будь яка навчальна дисципліна, що викладається у вищому навчальному закладі повинна вивчатися в контексті майбутньої педагогічної діяльності, а її зміст – модифікувати в залежності від профілю фахівця.

За допомогою активних форм і методів навчання моделюються не тільки зміст педагогічної діяльності, але і ті соціальні відношення, в яких вона здійснюється, згідно контекстного підходу. Цілеспрямоване засвоєння будь якої професійної діяльності людиною не можливе поза контекстом її життєвої ситуації, в яку залучена не тільки вона, але і зовнішні умови, інші люди, з якими вона знаходиться у відносинах міжособистісної взаємодії. Сукупність всіх цих елементів і складає контекст, який надає особистісного значення і сенсу цій ситуації.

Системний підхід є конкретною науковою методологією пізнання складних об'єктів. «Система» – грецьке слово, що означає « ціле, складене з частин». В цьому розумінні системний підхід ґрунтується на філософських категоріях «частина-ціле», де ціле – варіант системи і на їх діалектичному розвитку. Існують різні визначення поняття системи. Наприклад, «система – це сукупність, що впорядкована за певними правилами з обмеженої множини елементів» [6, с. 130]. Але це визначення не відбиває системної властивості системи.

Багато вчених дотримуються позиції, що «система – сукупність взаємопов'язаних елементів (компонентів), призначена для задоволення будь-якої потреби людини (суспільства) або системи більш високого рівня, якій притаманні хоча б одна властивість, що виходить за суму властивостей складових її елементів».

В своїй роботі ми спираємось на позицію В. Павлова, який під системою розуміє організацію. В якій окремі елементи працюють разом, щоб отримати вихідний ефект. Який окремий елемент сам собі надати не може. Для розуміння сутності системного підходу до процесу професійної підготовки учителя технологій, на думку В. Павлова і В. Стешенка [7, с. 33] має принципове значення той факт, що у пізнанні явищ оточуючої дійсності існують три аспекти. Це – пізнання явища; розгляд явища в певній системі згідно її закономірностей як продукту всієї сукупності діючих умов, внутрішніх і зовнішніх. З цих позицій реальна картина навчання в суспільстві – «складна дійсність, що репрезентується множиною різнотипних об'єктів (систем) і їх взаємодії».

Особистісно-орієнтований підхід ми розуміємо як методологічну орієнтацію в педагогічній діяльності, яка дозволяє, спираючись на систему взаємопов'язаних понять, ідей і способів дій, забезпечувати і підтримувати процеси самопізнання і самореалізації особистості.

На наш погляд доцільно зосередитися на технологічній складовій особистісно орієнтованого підходу, яка охоплює найбільш адекватні цій орієнтації способи педагогічної діяльності. Технологічний арсенал

особистісно орієнтованого підходу, на думку Є. Бондаревської складають методи і прийоми, що відповідають таким вимогам, як: діалогічність, творчість, спрямованість на підтримку індивідуального розвитку, надання простору для навчання, вибору змісту і способів навчання і поведінки.

Таким чином наявність у педагога уявлень про сутності, будову і структуру особистісно орієнтованого підходу дозволяє йому більш цілеспрямовано і ефективно, на наш погляд, моделювати і будувати відповідно з цією орієнтацією конкретні учбові заняття і виховні заходи, більш результативно забезпечувати і підтримувати процеси самовдосконалення особистості учнів, розвиток його суб'єктності і індивідуальності.

Все більшої уваги приділяється кваліфікаційному підходу у навчанні. Кваліфікаційний підхід оперує поняттями «практика викладання», «практичний досвід», «практикуюче навчання». Факультет розглядається як середовище професіоналів де практика викладання - це викладання професії. Факультет працює над певною проблемою, що виникає, розробляє і впроваджує рішення і забезпечує їх виконання. Кваліфікаційний підхід передбачає роботу факультету над реальними проблемами загальноосвітніх закладів. Кваліфікаційний підхід передбачає не тільки знання змісту і методики навчання предмету. Але і знання професії і себе в ній.

Рефлексивно-ціннісно-креативний підхід є результатом належного засвоєння здобутків сучасної теоретичної, прикладної та практичної психології в сфері педагогіки. «Він передбачає цілісний, у взаємозв'язку, розвиток і використання глибинних психологічних ресурсів, усього творчого потенціалу, що сконцентрований у таких базових структурних утвореннях особистості, як здатність до плідного гуманістичного спілкування, творча спрямованість, дієві гуманістичні, ділові риси характеру, розвинена самосвідомість, рефлексія, життєва мудрість і професійна компетентність, продуктивний, творчий інтелект, динамічна і працездатна психофізіологічна база особистості» [5, с. 34].

Висновки і перспективи. Формування проектно-технологічної компетентності майбутнього вчителя технологій залежить від того, наскільки ефективно вдається детермінувати і виправдати кращими результатами професійної підготовки і діяльності доцільність засвоєння і використання загальних і профільованих психологічних і педагогічних знань, умінь і навичок, професійно важливих психологічних якостей, здібностей особистості. Розвиток проектно-технологічної компетентності в процесі особистісного зростання й оволодіння спеціалістами професійною діяльністю в системі непевної освіти має спиратися на актуалізацію наявного, але ще недостатньо усвідомленого і задіяного особистісного потенціалу студентів, орієнтуватися на особистість майбутнього вчителя-професіонала, на її психологічний розвиток і саморозвиток, на здатність до самопізнання й самореалізацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Високі педагогічні технології / В. Андрущенко, В.Олексенко // Вища освіта України. – 2007. – № 2. – С. 70–77.
2. Вербицкий А. А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения / А. А. Вербицкий. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 258 с.
3. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі : монографія / В. Г. Кремень; АПН України. – К. : Т-во Знання України, 2010. – 520 с.
4. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : колективна монографія / [Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І., та ін.] ; заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : КІС, 2004. – 112 с.
5. Рибалка В. В. Психологія праці особистості : навчально-методичний посібник / В. В. Рибалка; Акад. пед. наук. України, Ін-т педагогіки і психології професійної освіти, [та ін.]. – К. : Київський міський пед. ун-т ім. Б. Д. Грінченка, 2006. – 60 с.
6. Скаткин М. Н. Методология и методика педагогических исследований : в помощь начинающему исследователю / М. Н. Скаткин. – М. : Педагогика, 1986. – 151 с.
7. Стешенко В. В. Теоретичні підстави модернізації освітньо-професійної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання / В. В. Стешенко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2009. – № 5. – С 32–35.